

Kernafvalprobleem “valt reuze mee” volgens CDA-lid Tweede Kamer

Zo af en toe verschijnen er berichten, dat chemisch afval veilig in zoutkoepels kan worden opgeslagen. Als voorbeeld wordt Duitsland genoemd. Op 17 oktober 2021 verscheen hierover een serie tweets van Lars Roobol van het RIVM.¹ Als reactie daarop stelde Henri Bontenbal, Tweede Kamerlid voor het CDA, op dezelfde datum: “Hoe groot is het afvalprobleem van kernenergie? Nou, dat valt reuze mee. Als je bereid bent er objectief naar te kijken.”² Een nadere analyse leert echter dat de redenering van Roobol niet klopt. De conclusie van Bontenbal over kernafval komt daarmee ook in de lucht te hangen.

Opslag chemisch afval Duitsland wél omstreden

Roobol stelde dat chemische gifstoffen nooit minder giftig worden “en dezelfde logica volgend zouden wij die stoffen dus oneindig veel problematischer moeten vinden dan radioactieve stoffen!” Hij vervolgde: “Gelukkig heeft Duitsland een goede oplossing voor eeuwig giftig chemisch afval gevonden. En een goede oplossing ook! Nooit protesten bij vergunningsverlening, nooit blokkades bij transporten. Iedereen vind het gewoon een top-oplossing! (...) Je graaft een diep gat, in een zoutmijn bijvoorbeeld, stopt je afval in tonnetjes, begraaft het daar en klaar. (...) Laat je niks wijsmaken over langdurig giftig afval. Duitsland heeft het opgelost. Tientallen jaren geleden.”

De argumenten van Roobol zijn echter onjuist. In Duitsland ligt inderdaad in Herfa-Neurode in de deelstaat Hessen een ondergrondse opslag van chemisch afval in een zoutkoepel. Het gaat om de zoutkoepel Werra, waar een ondergronds gangenstelsel was aangelegd voor de winning van kalium. Toen deze winning stopte, werd de mijn vanaf 1972 gebruikt voor de opslag van chemisch afval.

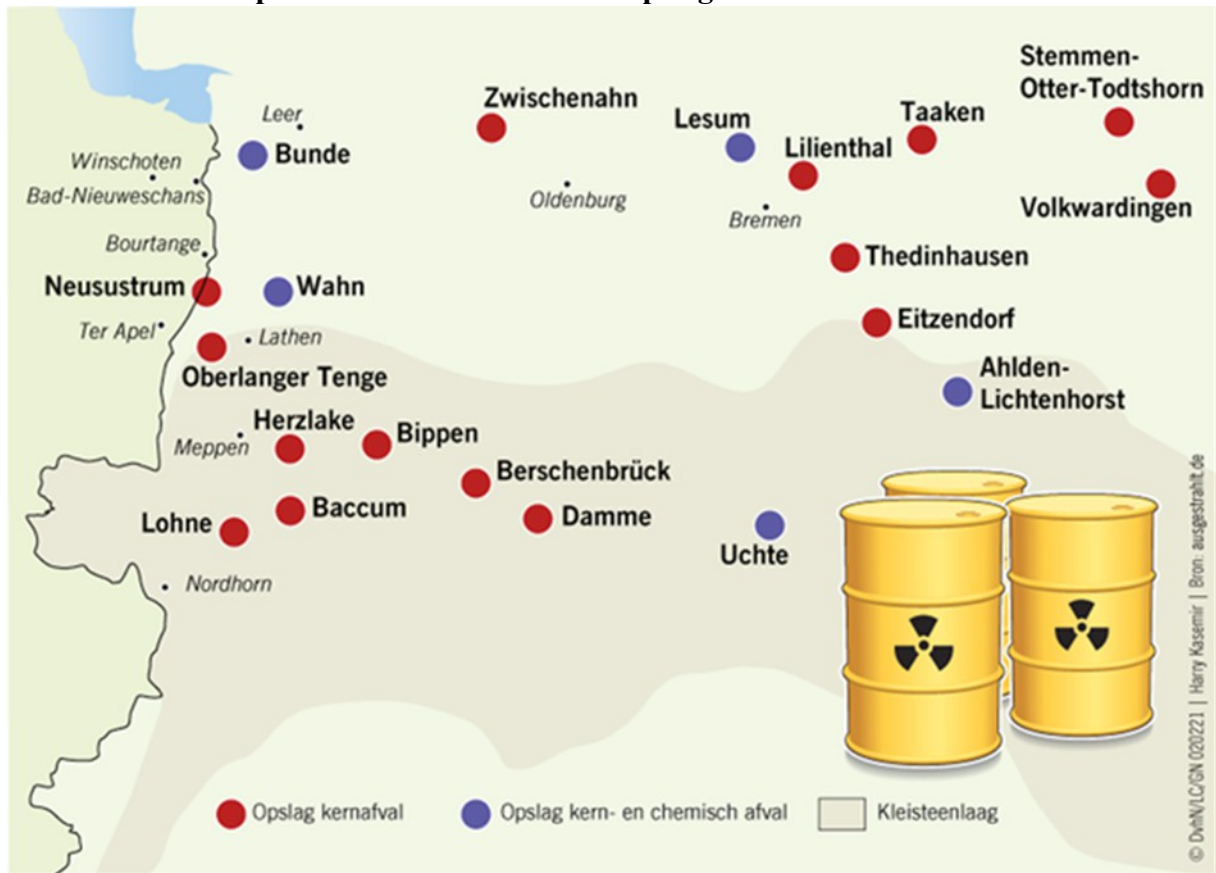
Het is bepaald niet zo dat er geen vragen zijn bij de veiligheid. Zo wees bijvoorbeeld ingenieur Klaus Reinhardt, woordvoerder van de 160 actieve leden tellende milieuorganisatie “Für ein lebenswertes Werratal” op een brand in deze opslag in 2016, waarbij giftige dampen zijn vrijgekomen. En: “In de nabijgelegen zoutmijn Springen stroomde onverwacht water naar binnen waardoor de zoutmijn instabiel werd en gesloten moest worden.” Reinhardt vreest dat een dergelijk ongeluk ook bij Herfa-Neurode kan plaatsvinden. Dat kan veel later gebeuren, ook na het beëindigen van de opslag van chemisch afval. De lange-termijnveiligheid is dan ook niet gegarandeerd.³ De Duitse Milieuorganisatie voor bescherming van Natuur en Milieu (Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, BUND) onderstreepte dit.⁴ Eenzelfde redenering gaat ook op voor de zoutkoepel bij Heilbronn waar eveneens chemisch afval ligt.⁵ Kortom, de bewering van Roobol dat iedereen deze opslag van chemisch afval een top-oplossing vindt, is aantoonbaar onjuist. Daarmee komt ook de conclusie van Bontenbal in de lucht te hangen, dat het afvalprobleem reuze meevalt.

Chemisch afval in andere Duitse zoutkoepels ook omstreden

De zoutkoepels Jemgum en Bunde (beide in de buurt van Leer) worden genoemd voor opslag van chemisch afval. Deze twee zoutkoepels kwamen in 1987 als beste naar voren uit een lijst van 36 zoutkoepels in de deelstaat Nedersaksen die in aanmerking zouden komen voor de opslag van chemisch afval, blijkt uit een rapport van de regering van deze deelstaat. Er zijn echter nog meer zoutkoepels vlak bij de grens: Wahn, Neusustrum, Oberlangener Tenge, Lingen-Baccum en Herlake (zie figuur 1). Bij al deze zoutkoepels is verzet tegen de opslagplannen, vooral ingegeven door vragen over de veiligheid op lange termijn. Dus ook hier vindt niet iedereen opslag in zoutkoepels een top-oplossing.

Figuur 1

Overzicht zoutkoepels Noord-Duitsland voor opslag chemisch en radioactief afval

Bron: <https://www.dvhn.nl/groningen/Kernafval-opslaan-net-over-de-grens-bij-Bad-Nieuweschans-kan-ook-26453411.html>, 1 februari 2021.

Chemisch afval in Nederlandse zoutkoepels?

In de discussie over opslag in zout gaat het meestal over radioactief afval. Zo ook in deze publicatie. De overheid heeft echter plannen om niet alleen radioactief, maar ook chemisch afval in zoutkoepels en zoutlagen op te slaan.

Het eerste rapport over opslag van chemisch afval in zout verscheen in juli 1973. Het was een rapport van de Studiegroep Diepe Ondergrondse Lozing van Afvalstoffen, die onder leiding stond van TNO.⁶ In deze studiegroep zaten behalve TNO en bedrijven als Shell, NAM, Akzo en DSM, ook de Stichting Natuur en Milieu. Opslag in zout kwam hier nadrukkelijk aan de orde. De studiegroep was in 1972 van start gegaan.

In die tijd had Akzo het plan om chemisch afval op te bergen in de zoutkoepel bij het Groningse Zuidwending.⁷ Daartoe wilde Akzo een proef nemen met opslag in een uit te logen holte. Het PvdA-Kamerlid Epema-Brugman maakte bezwaar tegen deze proefneming, omdat bij opslag in een holte het chemisch afval er niet meer uitgehaald kan worden; volgens haar kon daarom moeilijk van een experiment worden gesproken. Ze stelde daar op 8 oktober 1975 vragen over aan de toenmalige minister van Economische Zaken, Lubbers. De minister antwoordde op 25 mei 1976 dat hij een dergelijk experiment ongewenst vond.⁸ Daarop heeft Akzo de vergunningsaanvraag ingetrokken.⁹ Kortom, in de tijd dat opslag van kernafval in zout veel aandacht begon te krijgen, was bijna ongemerkt een proef met opslag van chemisch afval opgestart.

Vervolgens bleef het stil tot 1983. Toen pleitte Akzo wederom voor opslag van chemisch afval in zout. In het blad Akzo Zout Chemie verscheen een artikel, waarin de Nederlandse zoutvoorkomens “ideaal” werden genoemd; de regionale media deden hier verslag van.¹⁰ De milieugroepen waren tegen.

De overheid ging echter niet in op het pleidooi van Akzo. In een nota over chemisch afval van de toenmalige milieuminister Winsemius van 18 september 1984, spreekt hij nergens over opslag in zout.¹¹ In de daaropvolgende discussie in de Tweede Kamer op 10 december 1984 stelde de Kamer herhaaldelijk dat ontstaan van chemisch afval moet worden voorkomen. Over zoutkoepels sprak de Kamer met geen woord.¹²

De ministers De Korte van Economische Zaken en Nijpels van Milieu gaven wel opdracht aan het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne (RIVM) en de Rijksgeologische Dienst (RGD) om opslag van chemisch afval in zout te bestuderen. Deze studie werd 25 februari 1987 in een brief aangeboden aan de Kamer.¹³ Volgens het RIVM en de RGD komen de volgende zoutvoorkomens in aanmerking voor opslag van chemisch afval: Pieterburen, Winschoten, Klein Ulsda, Zuidwending, Onstwedde, Bourtange, Gasselte-Drouwen, Schoonloo, Deurningen, Groenlo, Corle, Haaksbergen, Ruurlo en Gelria.

De ministers stelden dat op grond van deze inventarisatie “kan worden geconcludeerd, dat er ten aanzien van de milieurisico's en de beheersbaarheid fundamentele verschillen bestaan tussen opberging in een droge zoutmijn en opberging aan het aardoppervlak.” Berging bovengronds stelde namelijk hoge eisen aan maatregelen ter bescherming van het milieu. Dat gold bij berging in een zoutmijn veel minder “omdat het in een zoutmijn opgeborgen afval in beginsel over geologische tijden van de biosfeer geïsoleerd blijft.” Argumenten hiervoor kwamen echter niet aan bod. De ministers kondigden daarom een beleidsnotitie aan.

De beleidsnotitie verscheen op 12 oktober 1987, getiteld ‘Storten van niet-verwerkbaar afval: een verkenning van alternatieven’.¹⁴ Daarin stelde milieuminister Nijpels dat proefboringen voor opslag van chemisch afval in zout niet voor eind 1988 zouden kunnen beginnen. Die proefboringen zouden echter alleen maar plaatsvinden “als duidelijk is dat er voldoende draagvlak is voor het voorgestelde alternatief,” stelde Nijpels. De minister stelde “een breed draagvlak tussen belanghebbenden” te willen scheppen. Hij gaf echter niet aan hoe hij dat wilde doen.

De bevolking hoorde hier ook niets meer over, totdat op 25 mei 1989 het Nationaal Milieubeleidsplan (NMP) verscheen. In dit NMP kondigde de regering de volgende actie aan: “Een standpunt wordt voorbereid over de vraag of en zo ja onder welke voorwaarden de diepe ondergrond mag en kan worden gebruikt voor het opbergen van afval.”¹⁵

Milieuminister Alders besloot op 22 februari 1990 tot een gecombineerde aanpak voor chemisch en radioactief afval.¹⁶ Dit leidde tot het kabinetsstandpunt van 14 mei 1993, dat opslag veilig kan maar “thans” niet mag.¹⁷ Sindsdien is de berging van chemisch afval uit de discussie verdwenen. Dat neemt niet weg dat de discussie elk moment weer geopend kan worden.

- 1 https://twitter.com/larsroobol/status/1449822399030042627?t=sZtDW5oZGAroz8PdA_R2rw&s=19, 17 oktober 2021.
- 2 <https://twitter.com/HenriBontenbal/status/1450005326565191680?t=HhtBBbn39MdzHtBUnKjdHg&s=19>, 17 oktober 2021.
- 3 https://www.deutschlandfunkkultur.de/herfa-neurode-in-hessen-die-groesste-unterirdische.1001.de.html?dram:article_id=446076, 11 april 2019.
- 4 <https://www.bund-hessen.de/wasser-und-gewaesser/werraversalzung/>, 6 oktober 2021.
- 5 <https://www.ardmediathek.de/video/odyso-wissen-im-swr/alles-sicher-von-wegen/swr-fernsehen/Y3JpZDovL3N3ci5kZS9hZXggbzExMzMlNzU/>, 11 juli 2019.
- 6 Studiegroep Diepe Ondergrondse Verwijdering van Afvalstoffen, "Vooruitzichten tot ondergrondse verwijdering van afvalstoffen in Nederland", rapport uitgebracht aan het Dagelijks Bestuur van de Centrale Organisatie TNO onder auspiciën van het Studie- en Informatiecentrum TNO voor het onderzoek ten dienst van het Milieubeheer, juli 1973.
- 7 Financieel Dagblad, 13 mei 1976.
- 8 Tweede Kamer, zitting 1975-1976, Aanhangsel 1151.
- 9 Tweede Kamer, zitting 1976-1977, Aanhangsel 91.
- 10 AZC Interlokaal, 27 mei 1983; Nieuwsblad van het Noorden, 13 mei 1983; Winschoter Courant, 13 en 14 mei 1983.
- 11 Indicatief Meerjaren Programma Chemische Afvalstoffen 1985-1989, Tweede Kamer, vergaderjaar 1984-1985, 18603, nrs 1-2, 18 september 1984.
- 12 Tweede Kamer, vergaderjaar 1984-1985, UCV 32, 10 december 1984.
- 13 RIVM en RGD, Inventarisatie van de mogelijkheden van opberging van niet-radioactieve stoffen in een droge zoutmijn, november 1986; aangeboden aan de Tweede Kamer bij brief 25 februari 1987, Tweede Kamer, vergaderjaar 1986-1987, 19707, nr 16.
- 14 Tweede Kamer, vergaderjaar 1987-1988, 20200, hoofdstuk XI, nr 18, 12 oktober 1987.
- 15 Tweede Kamer, vergaderjaar 1988-1989, 21137, nrs 1-2, 25 mei 1989, p 147.
- 16 Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21137, nr 17.
- 17 Tweede Kamer, 1992-1993, 23163, nr 1.